

Bajza majdnem minden évben a drámai jutalmi választottság tagja is volt, de 1834-ben Schedel Ferencz, 1837-ben és 1840-ben Vörösmarty Mihály volt a jegyző.

A Marczibányi-jutalmi bizottságon kívül tagja volt 1843-ban a Gorove-jutalmi bizottságnak is, de itt a jegyző Jászay volt; azonkívül résztvett 1845. és 1846-ban a közgyűlést előkészítő bizottságban, de erről nem maradt fenn semmiféle jelentés. Tagja volt ezenkívül még 1835-ben azon bizottságnak is, mely az Évkönyvből ki maradt értekezések ügyében küldetett ki ajánlattétel végett. Ajánlotta 1840-ben a magyar történelmi kútfőknek még 1832-ben ajánlott, de költséghiány miatt elhalasztott gyűjteménye kiadását, de nem ért célzt, mert csak 1845-ben küldött ki a Társaság bizottságot, (ebben Bajza is benne volt) ebben az ügyben való jelentését végett. 1845-től kezdve a történettudományi osztály »tollvivője«. Többször olvas fel, így pl. a könyvtár hivatalos és diszes megnyitásánál a Telekies tudományos hatása című értekezését, 1847-ben pedig »Az idegen nyelvek használásáról és ennek a nemzeti erkölcsökre hatásáról« értekezett.

A 40-es évek vége felé azonban mindinkább másfelé fejt ki tevékenységet. 1840 után pedig már semmit sem dolgozott az Akadémia számára.¹ El-eljár a gyűlésekre szorgalmasan, még 1857-ben is. Halála után az Akadémiában Toldy Ferencz tartotta felette az emlékbeszédet.

VISZOTA GYULA.

BETHLEN FARKAS, A TÖRTÉNETÍRÓ ÉLETÉHEZ.

Az alább közlendő adatok részben családi, részben személyi vonatkozásaiknál fogva értékesek; különös figyelmet érdemel azonban a 7. számú irat, mely azon írók jegyzékét tartalmazza, kiknek műveit Bethlen Farkas történelmi munkája megírásakor felhasználta, vagy legalább felhasználandóknak vélte. Valamennyi irat eredetije gr. Bethlen Gábor keresdi levéltárában található.

I.

Szentmiklós, 1672. július 25.

Édes öcsém Uram!

Bizony szomorúan értem kegyelmed leveliből szegény gyermek betegségit, Istentől gyógyulást kívánok kegyelmetek beteginek

¹ Az Akad. Ért. 1851. évf. 400. lapja szerint Jerney indítványára Bajza a török-magyar történelmi kútfők gyűjtése és fordítása ügyében kiküldött bizottságnak is tagja volt. Badics állítása szerint Bajza fordította le az Entwurfot, melyet a kormány az Akadémiának küldött meg a lefordítás eszközzésére. Erre nézve sem a jegyzőkönyvekben, sem az Akad. Értesítőben nincs pontos feljegyzés. Badics szerint Bajza bírálta a Széchenyi Pál életrajzára kitézett Ujváry-pályázat 2 pályaművét, a melyeket rosszaknak ítélte. A jegyzőkönyvek azonban csak általában a történelmi osztályról szólnak. (Akad. Ért. 1851. év, 122., 240., 251. l.)

s az egészségeseeknek állandó egészséget. Nem kevésbé bánom azt is, hogy kegyelmed ide nem jöhet, ha azért eljönnek azok az becsületes emberek, itt egyebet nem mivelnek nézegetésnél és ennek az jószág-nak állapotjának megértéséről. Az mint írtam volt, az gyűlés után mennek Bunra és Keresdre is, bizony én is azt írom s Istennel bizonyítom, azt kívánom, egyik szintén úgy, mint másik adaequaltassék és ha mi defectus valamelyikben, supplealódjék, mely úgy lehet osztán jól, ha elsőben kezünknel levő jószágok minden állapotjának jól végire mennek. Kérem kegyelmedet, tudósítson ismét, mint leszen szegény gyermek, ha igen rosszul talál lenni, talám az keresztelést ne halassa kegyelmed. Kívánom, engedjen Isten jobb hírt hallanom kegyelmeitek felől. 1672. 25 Julii. Szent Miklós.

Kegyelmed atyjafia, kész szolgája

Bethlen Farkas

Kívül: Fecskefészket hallottam, hogy jó megtörni és megszítálni s tejbem megfőzve az torkára kötni, az kinek fáj; melyet láttam asszonyom anyám is sokszor cselekedett.

Ugyanott: Tekéntetes nemzetes Bethlen Gergely kedves öcsém uramnak ökegyelmének (tit.) adassék. (Zárópecsét.)

2.

Szentmiklós, 1674. januárius 24.

Édes Öcsém Uram!

Szintén most vettem kegyelmed levelit. Az mi az kegyelmed nyavalyáját nézi, nem pleuritis az, úgy hiszem; mert az kin pleuritis kezdődik, legelsőben is szörnyen megrázza az hideg, úgy kezdődik az nyilallás, az pedig tűrhetetlen punctorius dolor lateris, szüntelen pengig, azonban nehéz lélegzet vétel és néha köhögés is van együtt. Ezek az egy köhögésen kívül az asztalosban is mind jelen valának. Liniakiban (igy!) pengig az köhögés is az több leírt jelekkel Fejérvárt; én nekem is hol az szívemre, hol csak az hátamban, hol csak az oldalamban volt az nyilallás, de az több leírt jelek nem lévén, flatusoktól volt egészben. Kegyelmedben is ezt hiszem; reteknek azért, borsónak és nyers gyümölcsnek kegyelmed hagyjon békét, ha pedig az pleuritisnek jelei kegyelmedben vannak, az mediát (igy!) menten vágassa meg kegyelmed onnét, az honnét nyilallás van és jócskán kivétessen az vérben kegyelmed; bort ne igyék kegyelmed, ha úgy lesz, az mint az pleuritisről írok. Az mostani időben vizet is igyék ember, ha egészséges is időközben, mert merő tűz az mostani bor; éjjel kegyelmed, egyébkor is künn, mente, süveg nélkül ne járjon; egy kis kilést kellene saczkóban megmelegíteni és az fájós oldalára tenni kegyelmednek. Azonban ha csak flatus is, de kegyelmed köppölyöztesse háta girinczit válla között menten, legyen bár nyolcz köppöly, mert akármelyik legyen, szükséges az is, de ha peluritis, menten legyen az érvágás.

Ez estve küldtem Érsek György uramékhoz, akarnám, ha virradtig választ hozna ; holnap akarnék én is indulni, ha lehetne Isten kegyelméből, ha az szolgálaim betegsége engedné. Bizony én még most is ritka nap, hogy afféle fájdalmokat ne éreznék, az szintén most is. Feleségemmel együtt mindnyájan kegyelmednek ajánljuk szolgálátunkat. Éltesse Isten jó egészségben kegyelmedet. 1674. 24 Januarii. Szent Miklós. Kegyelmed igaz atyjafia

Bethlen Farkas mp.

Ha pedig kegyelmed rosszul talál lenni, tudósítson menten, holnap ebédig elvárom, had mehessek kegyelmedhez, mert azzal játszani nem jó. Ha pleuritis talál lenni, kegyelmed künn ne járjon, fűszerszámos étket ne egyék, főtt vízzel éljen. Az én asztalosom már jól van, hála Istennek.

Kívül: Tekéntetes nemzetes Bethlen Elek kedves öcsém uramnak ökegyelmének adassék. (Zárópecsét.)

3.

H. n. 1675. eleje.

Méltóságos Fejedelem, kegyelmes Uram!

Az rettegi alkalmatossággal nem lehetetlen dolog, hogy továbbá ne busítsa Alvinczi István uram nagyságodat.

Ez okáért alázatosan megszolgálánám nagyságodnak, ha még valami részecskék és appertinentiák mind künn és benn abban az helyben találkozhatnak olyak, az melyek akár mint illehetnek az nagyságod fiscussát, méltóztassék Nagyságod pleno jure et effectu liberaque disponendi facultate kegyelmesen nekem conferálni.

Nagyságodnak alázatos igaz hive

Bethlen Farkas.

Kívül: Concessa 9 Februarii 1675.

4.

H. n. 1676.

Méltóságos Fejedelem, Kegyes Uram!

Sokkal terhelni Nagyságodat nem kívánom, mindazonáltal gondolkodván magamnak hamar változható sorsomról s töllem szerel mesimnek gyámoltalanul való elmaradásokról, ahoz képest miglen Istennek rendelése is életemet nem határozná, szükségesnek itilvén szegény feleségem s posteritásimnak jövődöbeli securitásoknak consulalnom, alázatosan megszolgálánám Nagyságodnak, ha maga méltóságos assecuratiojával az successor fejedelmeket obstrin-

galván, méltóztatnék feleségem s posteritasimnak életekig, jószágimnak arenda fizetéseket fejedelmi collatioja által, ez világból való változásom utánra condonálni

Nagyságodnak alázatos hive szolgája

Bethlen Farkas.

Külső lapján más írással: Én az én részemről concessa, ha érném is, melyet én bizony nem kívánok, a successor fejedelmekre nézve is ha használ. 1. Decembris 1676.

5.

Szentmiklós, 1677 május 8.

Édes öcsém Uram!

Kegyelmed levelét vettem az inclusakkal kedvesen, melyeket (az párokat) megtartom, had beszélhessek kegyelmeddel. Nem tartom Daczó uraméktól nagy okosságának fel tett szándokát, ha az levéllel oda menjen, az hova szándékozik, melyről coram plura. Bizony valóban búsulok Ferkőn, Istentől gyógyulást kívánok, úgy hiszem, meghimlőzik; kegyelmetek melegben tartsa és aer ne érje, az többi más házban legyenek, bort neki ne adjon, csak főtt vizet, melyben ha egy kevés reszelt szarvasszarv és lencse volna, igen jó volna, kevés fahéjjal, malosa szőlővel és fügével. Azonban alkermes terjék kiüttetésére jó, de paraszt orvosságban az répa mag is. Udvarhoz kegyelmed elküldjön, ujabban Kutfalvára, lám közzel leszen Fejérvárra. Kik lesznek udvarnál és mint vadnak az dolgok? Laczkó is bizony az éjjeltől fogva rosszul van; asszonyom anyám is igen rossz egészséggel s ki akar menni, hogy elbetegszik, ember nem nézi, melyre... (*olvashatatlan szó!*) Éltesse Isten jó egészségben kegyelmeteket. 1677. 8 Maii. Szent Miklós.

Kegyelmed atyjafia szolgája

Bethlen Farkas.

Ha mi kívántatik s itt lesz, bizvást küldjön kegyelmetek, meg nem lesz tagadva.

Kívül: Tekéntetes nemzetes Bethlen Gergely kedves öcsém uramnak ökegyelmének (tit.) adassék. (Zárópecsét.)

6.

H. n. 1678.

Bethlen Farkasnak alázatos supplicatioja Nagyságodhoz, mint kegyelmes Urához.

Nyilván lehet Nagyságodnál, az miben tudtam és lehetett, én is több jóakaró uraimmal, követtársaimmal mint munkálkodtam Nagyságodnak portán fenforgott dolgaiban, nem is haszontalanul, hála Istennek.

Könyörgök alázatosan Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, Damokos Tamás mezőségen imitt-amott lévő portióit, melynek

nagyobb része zálogban vagyon és Szinye nevű falut Belső Szolnok vármegyében, melyet Béldi Pál per contractum vett volt kezéhez, nekem, feleségemnek cum libera dispositione örökösön megadni méltóztassék. Alázatosan s igaz hűséggel meg igyekezem nagyságodnak szolgálni.

K. V. V. N.

Kivül: A Domokos portióját oda adták ő kegyelmének. 1-ma Junii 1678.

7.

Catalogus autorum, ex quibus concinnatur historia.

Ambrosius Simigianus, notarius comitatus Szolnok Interioris in Transsylvania; ille autem in opere suo usus est testimonio Bonfinii et Sambuci, Pauli Jovii, Joannis Carion, Nicolai Olahi, Stephani Verbőczii, Stephani Brodericii, Stephani Székely, Joannis Bohemi, Wolfgangi Kavacioci, cancell. Transylvanicus, Joannis Jacobini, notarius Claudiopolitanus, Jacobi Paleologi.

Joannes Michael Brutus, de quo Julius comes Salmensis ex arce Freystad Vogan (?) die 21 octobris anno 1592 Sigismundo Bathory principi Transsylvaniae in hunc modum scribit: Joannem Michaelem Brutum virum optimum et doctissimum, priusquam adhuc viderem, ex commendatione aliorum non vulgariter dilexi, successu temporis vero, post illam Parisiensem famosam caedem, Joannis Cratonis commendatione meum hospitem factum, cum singularem vitae modestiam, praestantem sapientiam, excellentem humanitatem in eo satis admirari non possem, venerandum senem tot insignibus virtutibus ornatissimum, parentis loco semper habui. Cum autem rationibus ejus ita ferentibus, diutius apud me manere non potuisset, in Poloniam ivit, ibique Historiam rerum Hungaricalium conscripsit, de quo viri docti, quorum censoriae virgulae eam subjecerat, id testimonii perhibuerunt, quod sive orationis elegantia, sive sententiarum gravitas, sive hominum et locorum, sive proeliorum descriptiones, sive narrationis fides spectetur, summopere sit commendatus. Hunc, quia videndi Transylvaniam animus ipsum incessit, Ser^{ti} Vv^{rae} recommendandum duxi etc. Istvanfius vero Historiae suae libro 31. de eodem in hunc modum scribit: Historias rerum Hungaricalium cura et studio auspiciisque et impensa Stephani Poloniae regis, a Joanne Michaele Bruto, docte eleganterque scriptas, quae autore Albae Juliae fati concedente, apud Sigismundum Bathorem remanserunt, omnium qui viderant, firma asseveratione dignissimas, quae in lucem ederentur, legatus ad caesarem retulit. Sed summa incuria nec apud Caesarem, nec apud Transylvaniae principes tantum gratiae consequutus, ut prelo fuerit subjecto, verum blattis in hunc usque diem relictus.

(A következő nevek át vannak húzva):

Istvánffius Nicolaus,

Casparus Bojthi, historicus aulicus Gabrielis Bethlen.

Michael Szamosközy.

- Joannes Zermegh.
 Franciscus Miko Baro.
 Joannes Zamoyski cancellarius regis Poloniae.
 Stephanus Szamosközy, Szamosi.
 Valentinus Homonnanis comes.
 Tomas Borsos, residens in porta, tempore Gabrielis Bethlen.
 Michael Tholdalagi senator tempore Georgii Rakoci senioris.
 Joannes Kőnig.
 Mathias Franc. Hunyadius.
 Joannes Szalardius.
 Setus Calvisius chronologia. (*Oldalt megjegyezve: loco illius scribatur H. Paulus.*)
 Stephanus Kovacsacius cancellarius.
 Item ex libro exequiarum. (Olvashatatlan név.)
 Joannes Keményius princeps, qui interfuit Gabrielis Bethlen principis sec. et ultimae expeditioni, Georgii Rakoci primi et secundi negotiis.
 Ex archivis praeterea albensibus quam plurimi.
 Joannes Gálffi Baro.
 Michel Siglerus notarius Cibiniensis.
 Georgius Korotz.
 Paulus Piasecius, episcopus Braemisliensis (?)
 Michael Sukius residens in porta Gabrielis Bathorey.
 Joannes Gerőffi supremus comes Colosiensis et regni thesaurarius.
 Item transactiones, quae intercesserant inter imperatores Romanorum et principes Transylvaniae, authentice in acta Capitularia inductae, quae in hunc usque diem in archivo regni conservantur. Sed hoc superius inserendum.
 N. Adrianus Claudiopolitanus plebanus.
 Item alius aliquis auctorum post annum 1600, cuius nomen adeo vetustate erasum, ut legi minime potuerit. Author anonymus.
 Item Lazarus Soranzius.
 Item Gasparus Heltus typographus Claudiopolitanus, multis nominibus clarus.
 Nicolaus Reusnerus, Leorini (?) comitis Palatini caesaris et consiliarii Saxonici.
 Sebastianus Teutsch civis Claudiopolitanus
Jegyzet. A nevek túlnyomó része áthúzva lévén, a kiolvasás helyenként bizonytalan.

DR LUKINICH IMRE.

PALATICZ GYÖRGYRŐL.

(1539.)

Nos Joannes Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Memoriae commendamus per praesentes, quod egregius et nobilis *Joannes Palaticz* de Illadia veniens nostri in praesentiam exhibuit et